

Navajanje študentov didaktike zgodovine na uporabo mobilnih naprav pri učenju zgodovine

Vilma Brodnik

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

vilma.brodnik@zrss.si

Učni načrti za zgodovino v osnovni šoli in gimnaziji priporočajo razvijanje digitalne kompetence z vključevanjem IKT za iskanje uporabnih ter verodostojnih informacij s pomočjo svetovnega spleta, za obdelavo, shranjevanje in predstavitve spoznanj o človeški preteklosti ter za komunikacijo in učenje v spletnih učnih okoljih, kot so spletne učilnice, e-portfolio idr. Realizacijo učnih ciljev, ki se nanašajo na digitalno kompetenco, omogoča prav didaktična raba mobilnih naprav za učenje zgodovine v okviru terenskega dela, ki nudi hiter dostop do spletnih zgodovinskih virov, z njihovo uporabo pa se spodbuja tudi kritično in ustvarjalno mišljenje. Izsledke terenskega dela se lahko s pomočjo mobilnih naprav pripravi v obliki video-, avdio- ali slikovnih reportaž. Da bi se raznolike možnosti rabe IKT iz učnih načrtov lahko spodbujale in razvijale v izobraževanju, pa je treba z ustreznimi digitalnimi kompetencami opremiti že študente didaktike zgodovine, kar je v prispevku predstavljeno na primeru zgodovinskega terenskega dela po kulturno-zgodovinski zapuščini Kranjske Gore.

Ključne besede: mobilne naprave, terensko delo, delo z viri, učenje zgodovine, didaktika zgodovine

Uvod

Pri učenju se mobilne naprave, kot so npr. tablični računalniki, pametni telefoni in prenosniki, uporabljajo samostojno ali v kombinaciji z drugo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Raziskave kažejo, da mobilne naprave uporablja dve tretjini mladih, zato jih je glede na drago informacijsko-komunikacijsko tehnologijo smiselno uporabiti v didaktične namene. Učenci lahko z mobilnimi napravami dostopajo do e-učnih gradiv in drugih digitaliziranih učnih gradiv, do različnih e-storitev, se povezujejo prek družbenih omrežij, ustvarjajo nove vsebine ipd. Mobilne naprave omogočajo dostop do večje količine informacij, kot jih hranijo šolske in druge knjižnice (Čotar idr. 2012, 4, 9). Učenje lahko poteka v učilnici ali izven nje. Zlasti učenje z mobilnimi napravami izven učilnic ni vedno povezano s časom ali krajem učenja, zato je fleksibilnejše in omogoča učno individualizacijo ter perso-

nifikacijo. Didaktična raba mobilne tehnologije spreminja in bogati način učenja ter poučevanja. Z mobilnimi napravami je možno izboljšati izobraževanje z učinkovitejšim doseganjem učnih ciljev kot tudi s kakovostnejšimi učnimi dosežki oz. rezultati. Mobilne naprave omogočajo boljše prilagajanje različnim izobraževalnim izzivom in učnim situacijam, omogočajo tudi večjo dostopnost učenja in znanja.

Dejavnosti z osmišljeno uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije pri pouku zgodovine

Mobilne naprave je možno uporabljati na različne načine v vseh fazah učnega procesa: od spodbujanja motivacije, obravnave nove učne snovi, sprotnega spremljanja znanja do ponavljanja, utrjevanja, preverjanja in ocenjevanja znanja. Navajamo možnosti pri pouku zgodovine, upoštevajoč posodobitve učnih načrtov (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008; 2011).

Delo z raznolikimi zgodovinskimi viri

Osrednja zgodovinopisna raziskovalna metoda dela je delo z zgodovinskimi viri, ki se v učencem prilagojeni, didaktizirani obliki uporablja tudi pri pouku zgodovine. V zgodovinskih virih učenci iščejo, zbirajo in izbirajo informacije, dejstva, dokaze, jih analizirajo, na njihovem temelju oblikujejo odgovore, sklepe, razlage, mnenja, izvirne načrte idr. S posodobljenimi učnimi načrti za osnovno šolo in gimnazijo se uveljavlja učenje z zgodovinskimi viri, ki naj obsegajo vsaj polovico učne snovi. Zgodovinski viri so raznoliki, veliko jih je objavljenih v obliki e-gradiv ali digitaliziranih gradiv. Ne uporablja se jih več le za ponazoritev, popestritev in ilustracijo učne snovi, ampak tudi kot vir informacij, dejstev in dokazov ter tudi kot študijsko gradivo, ko učenec ugotavlja, zakaj o istem zgodovinskem dogodku ali pojavu obstaja več različnih zgodovinskih virov, ki ga prikazujejo z različnih gledišč (večperspektivni zgodovinski viri), v čem so podobnosti in v čem razlike ter zakaj so slednje nastale. Primerja različne interpretacije in ugotavlja, zakaj se spreminjajo interpretacije zgodovinskega dogajanja; ugotavlja, ali gre za vire prve ali druge roke, kdo je avtor – kaj je videl, slišal čutil, zakaj je tako razmišljal, kakšne možnosti je imel, zakaj se je tako odločil. V zgodovinskem besedilu ločuje med zgodovinskimi dejstvi in mnenji (pri mnenjih ugotavlja, ali je avtor za, proti ali je nevtralen, ugotavlja, ali so prisotni predsodki, stereotipi, pristranskosti), ugotavlja, kakšen je namen pisanja (ali poroča, razlaga, prepričuje, napada ter opredeljeni namen utemelji), kateri zgodovinski vir je verodostojnejši in zakaj (katerim informacijam je mogoče verjeti in katerim ne – verodostojen je tisti, ki vključuje objektivna dejstva in informacije ter nevtralen slog pisanja

oz. v kolikšni meri dejstva in dokazi podpirajo mnenje) (Brodnik 2016, 5–6).

Pri delu z zgodovinskimi viri s pomočjo mobilnih naprav se učenci učijo iskati uporabne in verodostojne zgodovinske vire na spletnih straneh, pri čemer upoštevajo kriterije verodostojnosti, kot so:

- kdo je avtor oz. skrbnik spletne strani,
- kdo je avtor objave gradiva,
- ali so navedeni viri in literatura, iz katere avtor gradiva črpa informacije,
- kakšno je razmerje med dejstvi, dokazi, mnenji in interpretacijami,
- ali so mnenja in interpretacije podprte z objektivnimi dejstvi in
- ali je zaslediti predsodke, stereotipne predstave ali celo sovražni govor.¹

S pomočjo mobilnih naprav se za spodbujanje motivacije, obravnavo nove učne snovi, sprotno spremljanje in vrednotenje znanja lahko predvaja kratke filme ali glasbo z zgodovinskim ozadjem z YouTubea, avdio-/videoarhiva na Multimedijem portalu TV Slovenije idr.² Z mobilnimi napravami so dostopna e-gradiva in digitalizirana tiskana gradiva za obravnavo učne snovi ter sprotno spremljanje in vrednotenje znanja zgodovine v osnovni ter srednji šoli. Z njimi se lahko dostopa do spletnih učilnic za zgodovino na Slovenskem izobraževalnem portalu (SIO-portal), pri sodelovalnem učenju se lahko uporablja skupno urejanje dokumentov v oblaku (Google Drive, Dropbox v Microsoftu Office, MS Office 365), npr. v obliki reševanja nalog na delovnih listih, omogočen je dostop do Wikipedije, Spletnega slovarja slovenskega knjižnega jezika in do drugih zanimivih ter uporabnih spletnih strani in aplikacij za učenje zgodovine (Brodnik 2016, 6–7).

Sprotno spremljanje, preverjanje in ocenjevanje znanja

S pomočjo mobilnih naprav lahko učitelj sprotno spremlja in vrednoti znanje učencev z aplikacijami Socrative, Kahoot, Quizlet, Quizizz, Microsoft Forms, GoFormative, WallWisher, Padlet, GoConqr, WallWisher, s spletnimi anketami v Google Drivu ali 1k-i, v spletnih učnih okoljih spletnih učilnic (npr. Moodle), Mahare (eListovnik) ipd.

Samostojno ali sodelovalno učenje ob sprotnem spremljanju znanja z interaktivno povratno informacijo omogoča e-gradivo za osnovno šolo z na-

¹ Definicija sovražnega govora je razložena na spletni strani Spletnega očesa, <http://www.spletno-oko.si/>. Razloženo je tudi, kako ravnati, če naletite na primere sovražnega govora.

² Za obravnavo francoske revolucije je npr. uporaben in preizkušen primer na povezavi http://www.youtube.com/watch?v=7zm8HL5rkko&feature=youtu_gdata_player s podnapi-si v slovenščini, avtorja Dejana Kramžarja iz Osnovne šole Toneta Okrogarja iz Zagorja ob Savi.

slovom Naravne in družbeno-geografske značilnosti Srednje Evrope³ ter Naravne in družbeno-geografske značilnosti Srednje Evrope⁴ (Brodnik 2016, 7).

S pomočjo mobilnih naprav se lahko izvaja formativno spremljanje in vrednotenje znanja z eListovnikom v spletnem učnem okolju Mahara. Učenci si lahko v procesu učenja in samovrednotenja znanja s pomočjo mobilnih naprav izdelajo e-miselne vzorce z orodji Xmind, MindMeister, Simplemind, Mindomo, Vennove diagrame, e-časovni trak z orodji TimeToast, e-plakat z orodji Glogster ipd. (Brodnik 2016, 7).

Obravnava izbirnih tem po posodobljenih učnih načrtih

Posodobljeni učni načrti za osnovno šolo in gimnazijo predvidevajo obravnavo izbirnih tem v obliki manjših ali kompleksnejših projektov, ki lahko potekajo skozi celo šolsko leto vzporedno z obravnavo učne snovi. Obravnava izbirnih tem lahko poteka z delom na daljavo v spletnih učilnicah, z izvedbo zgodovinskega domačega branja, z zgodovinarskim delom ipd. Rezultate projektne dela učenci lahko predstavijo z uporabo IKT (posnamejo filmsko reportažo z mobilnimi napravami, pripravijo fotografski kolaž, rešijo delovne liste, izdelajo i-plakate, predstavitve v PowerPointu ali Preziju idr. (Brodnik 2016, 7).

Mobilne naprave lahko služijo kot pomoč za lažjo izvedbo različnih manjših, enostavnejših in večjih, kompleksnejših aktivnosti za učence v okviru rednega pouka in ne le za izvajanje različnih projektov pri izvenšolskih dejavnostih oz. dodatno načrtovanih dejavnostih. Manjše aktivnosti se nanašajo na redno obravnavo pri pouku, večje, kompleksnejše aktivnosti pa na obravnavo izbirnih tem v osnovni šoli in gimnaziji. Izbirne teme se namreč lahko izvaja kot celoletno aktivnost, ki poteka v spletni učilnici, eListovniku, Google Drivu, Dropboxu ipd. (Brodnik 2016, 8).

Izobraževanje dijakov na daljavo

Mobilne naprave omogočajo tudi izvajanje učinkovitega izobraževanja dijakov na daljavo, ki vključuje dijake športnike, umetnike, raziskovalce, veliko odsotne od pouka. Vključuje tudi dijake, ki so odsotni zaradi bolezni, dijake z različnimi posebnimi potrebami, ki jim ustreza izobraževanje na daljavo (npr. dijaki z Aspergerjevim sindrom ipd.). Tako izobraževanje na daljavo omogoča inkluzijo ranljivih skupin dijakov v proces gimnazijskega izobraževanja.

³ E-gradivo za zgodovino v 7. razredu na naslovu <http://www.simos.si/egradiva/zgodovina/index.html>.

⁴ E-gradivo za zgodovino v 8. razredu na naslovu <http://simos.si/egradiva09/gradiva.htm>.

E-gradiva za izobraževanje dijakov na daljavo nastajajo v okviru Zavoda RS za šolstvo od leta 2010 dalje. Dostopna so na portalu Jazon.⁵ Model izobraževanja dijakov na daljavo vključuje učenje s pomočjo e-gradiv s portala Jazon ter sprotno spremljanje in (samo)vrednotenje znanja po načelih formativnega spremljanja znanja v spletnem učnem okolju Mahara z eListovnikom, MS Office 365 ali v spletni učilnici. E-pošta, skype, viber, vox pa se dodatno uporabljajo kot orodja za komuniciranje med dijaki in učitelji, ki so tutorji v procesu izobraževanja na daljavo.

Učenje z mobilnimi napravami pri terenskem delu pri zgodovini

Učenje z mobilnimi napravami je z vidika učnih ciljev pouka zgodovine smiselno povezati z zgodovinarskim terenskim delom pri raziskovanju krajevne zgodovine na mestih, kjer so se zgodili pomembni zgodovinski dogodki ali pojavi. Učenci z mobilnimi napravami in metodami zgodovinarskega terenskega dela raziskujejo preteklost svojega kraja. V ospredju so trije sklopi metod zgodovinarskega terenskega dela. Prvi sklop predstavlja metoda opazovanja, pri kateri učenci opazujejo, zapisujejo, rišejo, fotografirajo, snemajo ipd. Z metodo opazovanja iščejo informacije, dejstva, dokaze za spremembe, razmišljajo in ugotavljajo o vzrokih za spremembe. Drugi sklop predstavlja metoda odkrivanja, pri kateri učenci preučujejo materialne zgodovinske vire, kot so stavbe, razni predmeti, kipi, kulturni spomeniki, spomeniki tehnične dediščine ipd. Učenci preučujejo tudi pisne zgodovinske vire, kot so dokumenti, imena ulic, delov mest, predmestij, krajev in vasi, ledinska imena, napise na različnih spomenikih, javnih stavbah ipd. Pomagajo pa si tudi z ustnimi viri, saj lahko informacije zbirajo z intervjuji, vprašalniki ipd. V sklopu zgodovinarskega terenskega dela lahko učenci obišejo tudi muzej, muzej na prostem, arhiv, galerijo, knjižnico in druge ustanove, pomembne za zgodovino. Učenci torej preučujejo zgodovinske dogodke, pojave in procese s pomočjo zgodovinskih virov ter ugotavljajo starost, značilnosti, spremembe, vzroke za spremembe. Zato merijo stavbe, prostore, predmete; intervjuvajo prebivalce, zbirajo informacije iz pisnih in materialnih zgodovinskih virov. Tretji sklop pa predstavlja metoda postavljanja hipotez in sklepanja. Učenci postavljajo hipoteze, iščejo dodatne informacije in sklepajo o zgodovinskem dogajanju na temelju zbranih podatkov, informacij, dejstev, dokazov, oblikujejo razlage in mnenja. Svoje izsledke lahko predstavijo s pripravo delovnega lista za zgodovinarsko terensko delo in/ali z njegovim reševanjem, z video-oz. avdioposnetkom, s pomočjo mobilne naprave, izdelavo kolaža kulturno-

⁵ Glej <http://jazon.splet.arnes.si>.

zgodovinskih spomenikov s pomočjo selfiejev (sebkov) ipd. (prirejeno po Trškan 2006, 59–64).

Pri zgodovinarskem terenskem delu bodo učenci z metodami opazovanja, odkrivanja in sklepanja ter učenjem s pametnimi telefoni ali tabličnimi računalniki in prenosniki raziskovali zgodovino izbranega kraja. Z mobilnimi napravami lahko dostopajo do različnih mobilnih aplikacij z informacijami, dejstvi in dokazi o zgodovinskem dogajanju v izbranem kraju. Obstajajo tudi aplikacije, ki z nadgrajeno resničnostjo omogočajo vpogled v razvoj in spremembe, ki jih je doživljal nek kraj skozi zgodovino (Brodnik 2015, 155–169).⁶ Za učenje v okviru zgodovinarskega terenskega dela lahko uporabijo tablične računalnike ali pametne telefone z internetnim dostopom in možnostjo prenosa podatkov ter aktivnim GPS-om. Različna mesta omogočajo tudi brezplačno uporabo interneta s povezavo do brezžičnega omrežja.

Zgodovinarsko terensko delo v nekem kraju se lahko izvede z uporabo dostopnih mobilnih spletnih aplikacij, kot je npr. mobilna aplikacija za arheološki park Emona. Učenci med terenskim delom s pomočjo dostopnih mobilnih aplikacij, drugih uporabnih in verodostojnih spletnih strani na spletnih straneh⁷ in e-gradiv rešujejo naloge na delovnem listu v Googlovem dokumentu v Google Drive ali v Dropboxu. Izsledke svojega terenskega dela lahko z mobilnimi napravami tudi posnamejo ali fotografirajo. Dodatne zgodovinske informacije, dejstva in dokaze poleg terena iščejo tudi v muzejih, muzejih na prostem, v arhivih in v galerijah.

Primer navajanja študentov didaktike zgodovine na učenje z mobilnimi napravami

Zaradi številnih možnosti načrtovanja, izvajanja in evalvacije pouka zgodovine z mobilnimi napravami se na didaktično rabo mobilnih naprav navaja že študente didaktike zgodovine v okviru Fakultete za humanistične študije v Kopru. Leta 2014 so s svojo mentorico pripravili primer zgodovinarskega terenskega dela z mobilnimi napravami, ki so ga prikazali v odprti učilnici na mednarodni konferenci SIRikt v Kranjski Gori (Brodnik idr. 2014, 251). Teren-

⁶ V letih od 2013 do 2016 je delovala mobilna aplikacija, ki se je nanašala na zgodovino Kongresnega trga z okolico in kulturno-zgodovinskih spomenikov na tem območju Ljubljane. Aplikacija je omogočala primerjavo kulturno-zgodovinskih spomenikov v času njihovega nastanka s tistim, kar je vidno v današnjem stanju. Z mobilnimi napravami se je lahko dostopalo do dodatnih informacij na priporočenih spletnih straneh, učenci so lahko naloge na delovnih listih reševali s pomočjo tabličnih ali prenosnih računalnikov.

⁷ Npr. Dedi, spletna enciklopedija naravne in kulturne dediščine Slovenije (<http://www.dedi.si>) in Kamra, digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin (<https://www.kamra.si>).

sko delo študentov je bilo predstavljeno pod naslovom *Po Kekčevi poti*. Na primeru kulturno-zgodovinske dediščine Kranjske Gore je primer vključeval učenje zgodovine z mobilnimi napravami na mestu samem oz. »in situ« (na terenu). S pomočjo tabličnih računalnikov ali pametnih telefonov so študenti prikazali prednosti učenja zgodovine z mobilnimi napravami na terenu ter možnosti iskanja zanimivih, poučnih in verodostojnih informacij o zgodovini Kranjske Gore, o njeni ljudski arhitekturi in mitološkem izročilu.

V nadaljevanju predstavljamo primer možnosti rabe mobilnih naprav pri zgodovinarskem terenskem delu za obravnavo kulturno-zgodovinske dediščine Kranjske Gore na primeru vpliva ljudskega izročila na literarne like v pripovedih o Kekcu.

Oris vpliva ljudskega izročila na literarne like v pripovedih o Kekcu

Ena najbolj priljubljenih mladinskih povesti v Sloveniji je Kekec. Njen avtor je pisatelj Josip Vandot, ki se je rodil leta 1884 v Kranjski Gori (umrl je leta 1944). Pod psevdonimom Cvetko Slavin je v letih 1918–1924 izdal zgodbe o Kekcu v revijah *Vrtec* in *Zvonček*, leta 1936 pa je v samozaložbi izdal knjigo *Kekec z naših gora*, ki je danes znana pod naslovom *Kekec na hudi poti*. Po drugi svetovni vojni so Vandotove pripovedi o Kekcu izšle v trilogiji (Špelec 2013, 231):

1. *Kekec na hudi poti,*
2. *Kekec nad samotnim breznom,*
3. *Kekec na volčji sledi.*

Pripovedi so bile večkrat predelane v slikanice za otroke.

V Kranjski Gori je ohranjena Vandotova rojstna hiša na naslovu Podbreg 27. Na fasadi je Vandotov doprsni kip ter spominska plošča z napisom:

Tukaj rodil se je Josip Vandot,
pisal je knjige za mladi rod.
Živ ohranili mu bodo spomin
Kekec in Mojca in Kosobrin.

Spominska soba Josipa Vandota pa je tudi v Liznjekovi domačiji na naslovu Borovška 63.

Žanrsko se zgodbe o Kekcu uvrščajo med pravljice in pripovedi. K pravljicam jih uvrščajo čarobna bitja (Bedanec, Pehta, Vila Škratica), čarobni pomočniki (volk, sova), čarobna sredstva (zdravilne kapljice, zdravilni mežikelj (jeglič)), Kekčeva potovanja, na katerih premaga zle sile idr. K zgodovinski pripovedi pa jih uvrščajo omembe resničnih krajev in prostorska umestitev v svet Julijskih Alp, predmetov (cula, sveča, izba, skedenj idr.), povezava s slovenskim prostorom (citre, medena potica), zgodovinske resničnosti (otroci služijo kot pastirji), šege in navade (Špelec 2013, 240). Kekec je neustrašni junak, ki se bojuje z zlimi silami in jih vedno premaga. Boj med dobrim in zlim ter pravljичne sestavine mu dajejo nadčasovni in univerzalni okvir. Zato ne preseneča, da so prvi film o

Kekcu iz leta 1951 odkupili v več kot 30 državah iz celega sveta, prejel pa je tudi prestižno filmsko nagrado, beneškega zlatega leva.

V povesti o Kekcu je Vandot vključeval ustno (ljudsko) izročilo iz Kranjske Gore in okolice, ki ga je večinoma izvedel od svoje matere Magdalene, pastirja Joka in pravljničarja Petra Jaklja – Smerinjekovega (1886–1979) (Špelec 2013, 231; Dovč 2013, 8).

Najbolj znani čarobni liki v zgodbah o Kekcu sodijo v slovensko ljudsko izročilo. Ti liki so Bedanec, botra Pehta, vila Škrlatica, Prisank, Kosobrin in škrati.

Bedanec izhaja iz čarnobnega bitja Vedomca, ki so mu pripisovali jasnovidnost in sposobnost prerokovanja. Živel naj bi na vrhu gore v nedostopnem gradu. Hranil naj bi »živo vodo«, ki zdravi vse bolezni in oživlja. Kekec je naletel na Bedanca na gori in ga ukanil, zdravilne kapljice za Mojčine slepe oči pa je prejel pri Pehti, ki je vedomcem soroden pravljnični lik (Šmitek 2003, 7). Bedanec je v Kekčevih zgodbah prikazan kot škodljivec, ki povzroča pomanjkanje in škodo, kar ga približa tudi liku o divjem možu, živel pa naj bi v koči v hribih nad Malo Pišnico (Dovč 2013, 11, 38). V ljudskem izročilu so sicer vedomci zelo raznolika skupina čarobnih bitij starodavnega porekla (Šmitek 1998, 75–88).

Botra Pehta je čarobno bitje, v izročilu znano tudi po imenih Pehtra, Zlata baba, Jaga baba ipd. Prikazana je z dvojno naravo. Enkrat pooseblja svetlobo in prijaznost, je lepa, drugič je prikazana kot pramati, voditeljica duš in gromovnica z železnim nosom, ki je strašna, povzroča nevihte in sneg. Bila naj bi tudi varuhinja ženskih opravil. V krščanski preobleki jo pooseblja sv. Lucija (Baš 2004, 409). V Kekčevih zgodbah naj bi Pehta živela v koči v gozdovih pri kraju Rovte (verjetno Rute, staro ime za Gozd Martuljek). Kočo po Kekčevem odkritju požge, njen drugi dom pa je visoko v gorah ter razkošnejši kot prvotna skromna koča. Izročilo o Pehti je ohranjeno v zgornji Savski, Soški in Ziljski dolini ter krajih pod Karavankami. Tudi v *Kekcu* ima dvojni značaj, saj je enkrat dobra, lepa in mlada, drugič pa hudobna, grda in stara. Kekec ji izmakne zdravilne kapljice, zaradi česar je Pehta sprva jezna, nato pa se v njej prebudi dobra plat in naroči, kako jih je treba uporabljati. Otroke so strašili, da jih bo z zvijačo ugrabila Pehta, kar je imelo vzgojni namen, da naj otroci ne sledijo tujcem ali ne hodijo sami v gozd. Pehta pa pravi, da otroke ugrablja zato, da bi jih izobrazila in vzgojila (Dovč 2013, 30–35).

Prisank je v zgodbah o Kekcu opisan kot velik in močan mož, oblečen v oguljeno sivo lovsko obleko, na glavi ima zelen lovski klobuk z orlovim peresom. Nosi dolgo gosto brado in brke. Izvira iz zgodb o divjih lovcih. Kekec, ki mora pasti čredo njegovih divjih koz, ga prisili, da podre zid ter se tako reši osamljenosti (Dovč 2013, 25).

Vila Škrlatica spada med bele žene, častitljive žene ali žalik žene. Ima lepo postavo in lepe dolge svetle lase. Škrlatica naj bi živela v belem gradu v gaju pod gorami, oprema gradu naj bi bila razkošna, lesketa se kot srebro. V zgodbah o Kekcu ji je morala Jerica, Kekčeva polsestra, prinesiti mežikelj (jeglič), ki jo je ozdravil. Ljudsko izročilo je vilam pripisovalo jasnovidnost in zdravilne sposob-

nosti. Na zdravilna zelišča naj bi se spoznala tudi vila Šrklatica (Dovč 2013, 26). Kosobrin nastopa kot pravljíčno bitje, ki se ga bojijo majhni otroci. Prav tako je znan iz ljudskega izročila Kranjske Gore in okolice (Baš 2004, 238).

Škrati so pravljíčna bitja pritlikave postave, starikavega obraza, z rdečo koničasno brado, poraščeno z dolgimi belimi kocinami. Bili naj bi varuhi zemeljskih zakladov, živeli v votlinah in kopali rudo. Znani so tudi vodni škrati ter lesniki, drevesni škrati, ki naj bi branili sekati drevje. Nekateri škrati naj bi varovali divjačino ali se zadrževali po hišah kot hišni duhovi. Izvor imajo morda v kultu prednikov ter hišnih malikih. V zgodbah o Kekcu je znan škrat Brincelj, ki ga je ujel Bedanec, ga zaprl v kletko, kjer mu je moral igrati na piščal. Kekec ga je osvobodil. Škratom sorodni so palčki, ki se od škratov razlikujejo po prijaznejšem značaju. Palčki naj bi ljudem radi pomagali, povezujejo pa jih z rodovitnostjo in zemeljskim bogastvom (Baš 2004, 608–609, 401).

Modrec Vitranc je v zgodbah o Kekcu predstavljen kot pravičnik in sodnik, ki domuje v votlini na Vitrancu in sodi »pravde in nepravde« (op. deli pravico, obsodi krivico).

Kekec je pogumen in plemenit deček, ki se bojuje proti zlim silam, ki jih predstavljajo pravljíčna bitja, pomaga ljudem in pogosto vzame pravico v svoje roke, je povezovalen in spravljen. Njegovo pravo ime je bilo Mežnarčev Grega, vsi pa so ga imenovali Kekec. Vzdevek ima slabšalni pomen (ljudsko »drekec«, etimološko pa »majhno kladivo s pohuljeno hojo«), kar je za pogumnega dečka sicer nenavadno (Špelec 2013, 230–234; Dovč 2013, 43).

Navodila za delo in naloge

Razdelite se v dvojice. Nato s pomočjo mobilnih naprav vstopite v spletno učilnico in poiščite delovni list, preberite uvodno besedilo, nato pa rešite naloge. S pomočjo zgornjega besedila dopolni preglednico, tako da številko z levega stolpca napišeš pred pravilno trditev v desnem stolpcu.

1. Bedanec	___	Je vila, pravljíčno bitje, ki naj bi imelo zdravilne sposobnosti.
2. Pehta	___	Pritlikava pravljíčna bitja, ki so varovala zemeljske zaklade, vode, drevje, domačije.
3. Prisank	___	Pravljíčno bitje, katerega ime izhaja iz izraza »Vedomec«, ljudem je povzročal škodo in pomanjkanje.
4. Kosobrin	___	Modrec, ki je delil pravico in obsodil krivico.
5. Šrklatica	___	Je pravljíčno bitje, ki so ga predstavljali z dobrimi in zlimi lastnostmi, imelo naj bi zdravilne sposobnosti.
6. Škrat	___	Pravljíčno bitje; veliko in močno, divji lovec.
7. Vitranc	___	Pravljíčno bitje, ki so se ga bali majhni otroci.

Kateri lik iz zgodb o Kekcu ocenjuješ za najbolj plemenit? Utemelji, zakaj.

V Kranjski Gori poišči čim več sledi (pisnih, ustnih, slikovnih), ki spominjajo na ljudsko izročilo o Bedancu, Pehti, Prisanku, Kosobrinu, Škrlatici, škratu in Vitrancu. Za vsak lik poišči in z mobilno napravo dokumentiraj vsaj eno sled (slika, selfie, video, avdio).

Obišči Vandotovo rojstno hišo na naslovu Podbreg 27 ter z mobilno napravo posnemi ali fotografiraj pisateljev doprni kip in ploščo z napisom. Glede na svoje poznavanje Kekčevih zgodb si zamisli novo besedilo za spominsko ploščo v verzih ter ga posnemi z mobilno napravo.⁸

Z mobilnimi napravami se lahko izvede učinkovit, poučen in zanimiv način zgodovinarskega terenskega dela, saj omogočajo hiter in enostaven dostop do različnih spletnih učnih vsebin (informacije, slikovno in fotografsko gradivo, filmski posnetki ipd.), z njimi pa je možno tudi reševanje nalog s pomočjo snemanja fotografij, selfiejev (sebkov), video- ali avdio posnetkov. Omogočajo tudi samovrednotenje znanja in učenja s spletnim kvizom ali semaforjem v eListovniku.

Literatura

- Baš, Angelos, ur. 2004. *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Brodnik, Vilma. 2015. »Mobilno učenje zgodovine na primeru uporabe mobilne aplikacije Zgodovina Ljubljane – Mobilno učenje in zgodovinsko terensko delo.« V *Kaj nam prinaša eŠolska torba: zbornik zaključne konference projekta eŠolska torba*, 155–169. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- . 2016. »Smernice za uporabo IKT: zgodovina.« Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- Brodnik, Vilma, Ana Marija Blažič, Nejc Brus, Bojana Jović, Primož Kranjc, Marima Prpić in Devid Tratnik. 2014. »Po Kekčevi poti – mobilno učenje zgodovine.« V *Zbornik mednarodne konference SIRikt*, 251. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čotar, Dalibor, Miranda Novak, Alja Isakovič, Herman Košič in Janko Harej. 2012. *Mobilni telefoni v šoli*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Dovč, Sebastjan. 2013. »Povesti o Kekcu: folkloristična analiza.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.

⁸ Za lažjo prostorsko orientacijo se pri terenskem delu uporablja zemljevid Kranjske Gore na povezavi http://krajji.eu/slovenija/rojstna_hisa_josipa_vandota/slo.

- Ministrstvo za šolstvo in šport. 2008. *Učni načrt: zgodovina; gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- . 2011. *Učni načrt: zgodovina; program osnovna šola*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Šmitek, Zmago. 1998. *Kristalna gora: mitološko izročilo Slovencev*. Ljubljana: Forma7sedem.
- . 2003. *Sledovi potujočih duš: vedomci, kresniki in sorodna bajna bitja*. Radovljica: Didakta.
- Špelec, Sara. 2013. »Kekec: Med literarnim junakom in filmsko zvezdo.« *V Heroji in slavne osebnosti na Slovenskem*, ur. Božidar Jezernik, 229–246. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Trškan, Danijela. 2006. »Učenje z odkrivanjem in terenske metode dela.« *Zgodovina v šoli* 15 (3–4): 59–64.

Introducing the Usage of Mobile Devices for Learning History to the Students of History Didactics

Primary and secondary history curriculum recommends the development of digital competence by integrating ICT to find useful and credible information through the Web for processing, storing and presenting lessons about the human past, and for communicating and learning in online environments such as online classrooms, e-portfolio etc. The realization of learning goals related to digital competence enables the use of mobile devices for the learning of history in the field work, which provides quick access to online historical resources, and encourages critical and creative thinking. The results of the field work can be prepared in the form of video, audio or photo reports using mobile devices. In order to stimulate and develop the diverse possibilities of the use of ICT from education curriculum, students of history didactics should be equipped with appropriate digital competences, which is presented in the article on the historical field work according to the cultural and historical legacy of Kranjska Gora.

Keywords: mobile devices, field work, work with resources, learning history, history didactics